

EĞİTİMİN ANTROPOLOJİK ANLAMI

Öznur ERYILMAZ¹

ÖZET

İnsan kültürü ve toplumsal yapıda eğitim süreçlerini anlamayı gerektiren antropoloji; insanların kültürel, sosyal ve tarihsel bağlamda nasıl öğrendiklerini, bilgiyi nasıl aktardıklarını inceleyen bir disiplindir. Eğitim antropolojisi, bu bağlamda eğitimin toplumsal, kültürel ve tarihsel perspektifini birlikte ele alır. İnsanın neliği üzerinden tüm yapıp ettikleri, ortaya koyduğu her şeyle oluşan bu ağda eğitim; kültür taşıyıcısı olarak sistemin önemli dinamiği olarak karşımıza çıkar. Antropolojik eğitim, bireylere kültürel bağlam içinde bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. İnsan temelli diyebileceğimiz bu eğitim, öğrencilere sadece bilgi edindirmekle kalmaz, aynı zamanda onların ait olduğu toplum içindeki rolünü anlamalarına ve kendi kimliklerini geliştirmelerine odaklanır. Immanuel Kant'ın da dediği gibi "insan ancak eğitim yolu ile insandır." Dolayısıyla eğitimin öznesi insana göre dizayn edilmiş çeşitlilikteki bir sisteme ihtiyaç vardır. Antropolojinin kültür çeşitliliğini anlamaya yönelik bütün faaliyetleri eğitimin nasıl olması gerektiğini de açıklamaya yardımcıdır. Nitekim, antropolojik eğitim de kültürel çeşitliliği vurgular ve öğrencilere eleştirel düşünme ve kültürel duyarlılık kazandırmayı hedefler. Antropolojik eğitim metotları genellikle katılımcı-gözlem, etnografik çalışmalar, sözlü tarih, kültürel analiz ve grup çalışmaları gibi yöntemleri içerir. Bu metotlar, öğrencilere kültürleri derinlemesine anlama ve değerlendirme yetenekleri kazandırmayı amaçlar. Her toplumun kendine özgü geliştirdiği bir eğitim yaklaşımı olabilir. Öteki ile ilgilenen antropoloji toplumların kendi içindeki çalışmalarla desteklendiğinde daha verimli ve özgün olacaktır. Eğitimi düzenleyebilmek için öncelikle insanı anlamak gereklidir. Eğitim ve insanı bir gören Kant düşüncesinden antropoloji ve eğitim birlikte daha açık ifade edilecektir. Öte yandan Thodore Brameld'in antropolojik eğitim modelinin de gündemde olan yeni müfredat değişiklikleri ve bütünlüştük eğitim modeli ile "iyi insan yetiştirmek" mottosunun bir ve aynı olduğu gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antropoloji, Eğitim ve İnsan, Immanuel Kant, İnsan Temelli Eğitim.

¹ Öznur Eryılmaz, Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, oznureryilmaz60@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4981-1755.

THE ANTHROPOLOGICAL MEANING of EDUCATION

ABSTRACT

Anthropology, which requires understanding educational processes in human culture and social structure; It is a discipline that examines how people learn and transfer knowledge in cultural, social and historical contexts. In this context, educational anthropology considers the social, cultural and historical perspectives of education together. Education in this network that consists of everything that a person does and puts forward based on who he is; As a carrier of culture, it appears as an important dynamic of the system. Anthropological education is an approach that aims to provide individuals with knowledge and skills within a cultural context. This education, which we can call human-based, not only provides students with knowledge, but also focuses on understanding their role in the society they belong to and developing their own identities. As Immanuel Kant said, "a human being becomes a human being only through education." Therefore, there is a need for a diverse system designed for the human subject of education. All activities of anthropology aimed at understanding cultural diversity also help explain how education should be. As a matter of fact, anthropological education also emphasizes cultural diversity and aims to provide students with critical thinking and cultural sensitivity. Anthropological education methods generally include methods such as participant-observation, ethnographic studies, oral history, cultural analysis and group studies. These methods aim to provide students with the ability to understand and evaluate cultures in depth. Each society may have its own educational approach. Anthropology, which deals with the other, will be more productive and original when supported by studies within societies. In order to organize education, it is necessary to understand people first. Anthropology and education will be expressed more clearly together, based on the thought of Kant, who sees education and human beings as one. On the other hand, it is observed that Thodore Brameld's anthropological education model, the current curriculum changes and the integrated education model, and the motto of "raising good people" are one and the same.

Keywords: *Anthropology, Education and Human, Immanuel Kant, Human-Based Education,*

1. GİRİŞ

İnsanı ontolojik olarak diğer canlılardan ayıran özelliği; düşünebilmesi ya da alet kullanabilmesinden daha ayırt edici olan bilgiyi aktarabilmesidir. Bilgiyi keşfetme, üretme ve geliştirme süreci, öğrenme ve eğitimin temel taşlarını oluşturur. Bu süreç, bireylerin bilgiyi edinmelerini, anlamalarını ve uygulamalarını sağlamak için öğretim ve eğitim yoluyla aktarılır. Eğitim, sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda düşünme, problem çözme ve yaratıcı becerilerin geliştirilmesi için de bir

araçtır. Böylece, bireyler hem kendilerini hem de toplumu ileriye taşıyacak yetkinliklere sahip olabilirler. Dolayısıyla insan olarak yaşamın her alanında eğitime hep ihtiyaç duyulmuştur ve insan varlığını anlamlı kılan çekirdektir. Eğitim denildiğinde insan ile kavramsal bağ kuran filozofların başında ise Kant gelir. Immanuel Kant, ahlak felsefesi ile tanınan 18. yüzyılın önemli filozoflarından biridir ve eğitimle ilgili görüşleri, ahlaki eğitim ve bireyin özgür iradesini geliştirmeye odaklanır. Kant, eğitimin temel amacının bireyin özgürleşmesi ve ahlaki değerlerle donatılması olduğunu savunmuştur. Ona göre, eğitim, bireyin kendi ahlaki ilkelerini belirleme ve bu ilkeler doğrultusunda özgürce kararlar alabilme yeteneğini geliştirmelidir (Kant, 1803). Kant'ın eğitim anlayışında evrensel ahlaki prensipler ve kategorik imperatif gibi kavramlar önemlidir. Bu prensipler, bireyin kendi ahlaki değerleri üzerinden hareket etmesini ve evrensel ahlaki standartlara uygun bir şekilde davranmasını teşvik eder. Kant'ın eğitim felsefesi, bireyin kendi düşüncelerini ve değerlerini eleştirel bir şekilde değerlendirebilmesini, özgür ve ahlaki bir birey olarak gelişmesini ön planda tutarken şu sözlerle insan olmayı birebir eğitim kavramıyla özdeşleştirir: “İnsan ancak eğitim yoluyla insan olabilir. O, eğitimin ona kazandırdığı şeyden başka bir şey değildir. Şunu da belirtmek gerekir ki, insan yalnızca insanlar tarafından, kendisi de eğitilmiş insanlar tarafından eğitilir.” (Kant, 1803, s. 4.)

Kant'ın eğitim üzerine dile getirdiği bu görüşte eğitimin insan olmak için bir ön koşul oluşturduğunu birçok makale ya da tezde görmek mümkündür. Burada dikkat çekici olan bir başka konu da devamında dile getirdiği gibi eğitim çıktısı olan insanın eğitimden edindikleriyle toplumsallaştığı, kurum olarak eğitimin bir parçası haline geldiği gibi eğitime sebep olan ve ihtiyaç duyan insan aynı zamanda kendini gerçekleştirmede araçsallaştırdığı eğitimin kendisidir. Kant, ahlaki bir bireyin şekillenmesinde eğitimin hayati rolünü vurgulamıştır. Eğitim yoluyla akıl ve ahlaki becerilerin geliştirilebileceğine ve bunun da sorumlu ve etik davranışlara yol açabileceğine inanan Kant'ın eğitime yaklaşımı, eğitimin sadece bilgi aktarmayla ilgili olmadığını, aynı zamanda ahlaki muhakeme becerilerini ve özerk kararlar verme yeteneğini de geliştirmekle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlamda Kant'ın insanın ancak eğitim yoluyla kendine has özellikte bir varlık haline gelebileceği fikrini desteklediği söylenebilir.

Immanuel Kant'ın eserlerinde, özellikle de "Pedagoji" veya "Pragmatik Bakışla Antropoloji" gibi pedagojik yazılarında eğitim ve antropolojiye dair insan ve eğitim kavramlarını birbirine bağlar. Kant felsefesi genel olarak şu dört ana soru üzerine temellendirir: “Neyi

bilebilirim? Ne yapmalıyım? Ne umabilirim? Ve İnsan nedir?”. Bu soruların cevapları onun bilgi, etik, din ve insan doğası hakkındaki düşüncelerinin bütünüdür. Özünde insanı temele alarak cevap vermek gerektiği için, insan nedir sorusu üzerinden *bilme*, *yapma* ve *ümit etme* kavramları daha anlamlı olur. İnsanı daha iyi anlayabilmek için insanın yapıp etmelerine ve geleceğe dair planlarına bakılarak bir taslak çizdiren bu temel sorular insan ve insan olabilme metodu olan eğitimidir. Öyle ki Kant özellikle *Eğitim Üzerine* (Über Pedagogik) adlı eserinde fiziki eğitim, ruh eğitimi, kültür ve öğretim, ahlaki ve pratik eğitim olarak bölümlere ayırarak eğitimin önemi üzerinde durmuştur (Kant, 2009). Kant; çocuk eğitimi üzerine ayrıntılı pedagojik bilgilerle bebeklikten itibaren çocuğa nasıl bakılması gerektiğini anlatırken, her dönemin çocuğun kişilik geliminde ne denli katkı sağladığını da vurgular. Eğitimi insanı içindeki iyilik nüvesini ortaya çıkarabilmek için kullanması gerektiğini ve bunun için her türlü eğitim istidadından faydalanması gerektiğini belirtirken insan tabiatında saklı olan iyiye götüreceği olan bu eğilimin tanrıvergisini bir özellikte olduğunu vurgularken bu eğilimi geliştirmenin yolunun eğitimle mümkün olduğunu altını çizer (Kant, 2009, ss. 19-22). İnsanın içinde taşıdığı nüveleri, yetenekleri keşfedip geliştirebilmesinin yegâne yolu eğitim; aynı zamanda kantçı bakış açısındaki vazife (Pflicht) olarak geniş anlamlar içeren kavramın insan olmanın gerekliliği olan vazifeye sadık ve ahlaklı yaşam sürebilmenin de tek yolu gibi görünmektedir. Eylemlerin ahlaksal olup olmadığı üzerine değerlendirmelerin gençlere öğretimi ve eylemlerin amacında yatan akıl eleştirileri sadece doğuştan getirilen vicdana değil öğretmen rehberliğinin de etkilerine bağlıdır (Kant, 2015, s. 167,176). Öte yandan “Pratik Aklın Eleştirisinde” bahsedilen başkalarını da yanlış yoldan alıkoyma amacının gerçekleşmesi için de eğitim şarttır (Kant, 2015, s. 176). Esasında Kant’ın sorduğu dördüncü temel soru olan “İnsan nedir?” antropolojinin temel bakış açısını yansıtan ve cevaplarının vicdan, akıl ve ahlak eğitimi ekseninde şekillendirilebileceği eğitim mefhumu ile bir ve aynı görünmektedir. Tüm bu görüşlerden yola çıkılarak insanın yalnız eğitim yolu ile insan olabilmesi ve bunun da ancak eğitilmiş insanlar tarafından gerçekleştirilebilmesi için insana göre antropolojik bir eğitime ihtiyaç vardır. Öyle ki; insanı bilmek için de onun eğitim sınırlarını keşfetmek gereklidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; antropolojik eğitim mümkün mü, öyle ise nasıl olabilir tartışmaktır. İnsanlık tarihi ile eş değer olan eğitime yüklenen anlamlar, verilen değerler Antropik bağlamda okunduğunda eğitim felsefeleri ve müfredatlarının çizilmesi gereken çerçeve daha netleşecektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

İnsan, eğitimle insana dönüşür, der Kant. Eğitim, çeşitlilik temelinde düzenlenmelidir. Antropoloji, kültürel çeşitliliği anlamaya ve eğitimi şekillendirmeye yardımcı olur. Antropolojik eğitim, öğrencilere eleştirel düşünme ve kültürel duyarlılık kazandırmayı amaçlar. Bu amaçla katılımcı gözlem, etnografik çalışmalar, sözlü tarih, kültürel analiz ve grup çalışmaları gibi yöntemler kullanılır. Antropoloji, toplumların özgün eğitim yaklaşımlarını anlamak için önemlidir. Kant'ın insan ve eğitim birlikteliği fikriyle, antropoloji ve eğitim daha açık bir şekilde ifade edilir. Ayrıca, Theodore Brameld'in antropolojik eğitim modeli, "iyi insan yetiştirmek" hedefiyle yeni müfredat değişiklikleri ve bütünlük eğitim modeliyle uyumlu görünmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Kant ve Antropolojik Eğitim

Kant, insan yeteneklerinin geliştirilmesinde eğitimin önemini vurgularken; antropolojide eğitimin sadece entelektüel bilgiyi hedeflememesi gerektiğini, aynı zamanda ahlaki eğitimi ve bireyin ahlaki özzerkliliğinin gelişimini de içermesi gerektiğini belirtmektedir (Santos, 2007). Kant ayrıca ahlaki ilkeleri anlamak ve onlara göre hareket etmek için insanların doğuştan gelen yeteneklerini eğitim yoluyla mükemmelleştirmenin gerekliliğine; kapsamlı eğitimin ahlaki ve rasyonel yetenekleri güçlendirmeye yardımcı olabileceğine ve sonuç olarak bunun da özgür ve sorumlu bir kişiliğe yol açacağına inanmaktadır.

Immanuel Kant'ın antropolojisi, onun felsefi düşüncelerinin bir alanını oluşturur ve özellikle "Pragmatik Bakımdan Antropoloji" adlı eserinde bu konuda bazı görüşlere yer verir. Kant'ın antropolojisi, insan doğasını ve insan davranışını anlamaya yönelik bir çaba içerir (Kant, 2006). Kant'ın antropolojik düşünceleri genellikle iki ana kategoriye ayrılır. Bunlar teorik antropoloji ve pratik antropolojidir.

Teorik antropoloji; insanın fiziksel, coğrafi ve biyolojik yönlerini anlamaya yönelik bilimsel bir çabadır. Kant, antropolojiyi biyolojik ve coğrafi faktörlerle ilişkilendirmiş, farklı ırkların özelliklerini incelemiş ve çeşitli coğrafi koşulların insan davranışını nasıl etkilediği konusunda düşüncelerini paylaşmıştır.

Pratik antropoloji ise Kant, insanın ahlaki, etik ve sosyal davranışlarına odaklanan bir pratik antropoloji anlayışını benimsemiştir. Bu, insan davranışının nedenlerini ve insanların nasıl ahlaki bir yaşam sürebileceğini anlamaya yönelik bir çabadır.

2.2. Kant Antropolojisinin Eğitsel Yönü

Kant'ın antropolojisi genellikle genel felsefi çerçevesinde düşünüldüğünde; Kant'ın insanın ahlaki özgürlüğüne, kategorik imperatif ilkesine ve evrensel ahlaki normlara olan vurgusu, antropolojik düşüncelerini şekillendiren önemli unsurlardır. Kant'ın ahlak ilkeleri çerçevesinde çizdiği toplumsal yaşamda eğitim; insanı şekillendiren ve eğitimin ona sundukları dışında diğer canlılarla arasında olan çizginin incelendiği bir imgedir.

Kant'ın pragmatik antropolojisi, ilk cümlesiyle, sonunda insanın kendi amacına pratik olarak başarılı bir yaklaşımın varacağı bir ilerleme projesi olarak görülür. Antropolojinin sonu, "dünya vatandaşlarının" "kozmpolit" bağlantılı bir "cins" halinde ilerleyen örgütlenmesi (Kant, 2006) olarak tanımlıyor. Ona göre, Antropoloji; 'özgür hareket eden bir varlık olarak insanın kendisinden ne yaptığı ya da ne yapabileceği ve yapması gerektiği' konusuna odaklanır.

Pragmatik antropoloji, pedagojiye eğitimin nedenini ve amacını, eğitimsel başarıları ve başarısızlıkları tanımlayan hazır analitik veya eyleme yön veren bir model sunmaz. Antropolojinin nihai olarak ulaşılamaz olan proje karakteri küresel vatandaşlığın düzenleyici amacını tanımlar, bu projenin somut olarak uygulanmasını pedagojiye bırakır, imaj ve yönlendirme görevi gören düzenleyici eğitim modelleri ile bunu yalnızca masa arkadaşlığı ve bilgelikle sağlar (Zirfas, 2007). İnsanlığa hizmet; antropolojik pedagojinin öncü amacıdır. Diğer taraftan eğitimsel antropoloji, bilgi eksikliğini ve antropolojik ön kabullerin bilinmediğini varsayar: Çünkü: "Fakat eğitim insanlara kısmen bir şeyler öğrettiği ve kısmen de yalnızca onlarda bazı şeyler geliştirdiği için, insan bunun nasıl olacağını bilemez" der Kant (Kant, Über pedagogik, 1803, s. 699). Kant'a göre, pedagojik teoriler ve pratik modeller doğrudan antropolojik değerlendirmelerden türetilmez; antropolojik ve pedagojik bilginin bağımsızlığı vardır. Pragmatik antropoloji, insanın amacının, insanlığa layık olduğunu kanıtlamak olduğunu ve pedagojinin bu hedefi uygulayıp uygulayamayacağını ve nasıl uygulayabileceğini açıklığa kavuşturması gerektiğini göstermektedir. Antropolojik ve pedagojik bilginin bağımsızlığı vardır; pragmatik antropoloji, insanın amacının, insanlığa layık olduğunu kanıtlamakta yattığını ve pedagojinin bu amacı uygulayıp uygulayamayacağını ve nasıl uygulayabileceğini açıklığa kavuşturması gerektiğini göstermektedir. Kant insan doğası ve kültürel etkileşimini anlamak için insan davranışlarının, deneyimlerini ve toplumsal ilişkiler ağını inceler ve insan özgürlüğü ve iradesini ahlaki yönleri üzerinde durarak pratik faaliyetlerini açıklama çabasına yönelir. Böylece sadece

teorik değil pratik bir anlama çabası gerektiren antropolojinin davranışa işleyiş şekline odaklanır.

Kant, insanları fiziksel, duyuşsal, içgüdü kontrollü varlıklar olarak rasyonellik, maneviyat ve ahlaktan ayırarak pedagoji ve transandantal antropolojiyi kesinlikle ayrı tutar. Onun eğitim programı kesinlikle insanın “doğal” yanını hedefler ve insanlara kendilerini makul insanlar haline getirmeleri gerektiğini açıkça anlatmayı amaçlayan pratik, sosyal ve ahlaki bilgiyi öğütler (Kant, 2020). Sonuçta, kendi özerkliğini gerçekleştirip gerçekleştirmemesi ve böylece küresel bir erkek ya da kız çocuk olsun fark etmeksizin, aile içinde bir amacın karakterine ve insanoğlunun onuruna adaleti sağlama fırsatını yakalayıp yakalamaması bireyin özgür iradesine bırakılmıştır. Burada irade eğitimi de antropolojik pedagojinin bir görevidir.

2.3. Antropolojik Eğitimin Kısa Tarihi

Antropoloji ilk ortaya çıktığında daha çok sömürgecilik faaliyetlerine yönelik bir alan etnografi olarak tanınsa da zamanla ırk bilimi olmaktan çıkarak insanı anlama bilimi olarak evrimine devam etmiştir. Eğitimin tarihi insanlık kadar eski olsa da bilimsel anlamda antropoloji ile olan serüveni daha yenidir. Antropolojik eğitimin tarihsel gelişimi beş aşamadan geçmiştir (Harris, 2001). Bunlar; Başlangıç Dönemi (19. Yüzyıl), Evrimci Dönem (19-20. Yüzyıl Başları), Yapısalcılık ve Fonksiyonalizm Dönemi (20. Yüzyıl), Kültürel Çeşitlilik Dönemi (20. Yüzyıl Ortaları), Eleştirel ve Postmodern Yaklaşımlar (20. Yüzyıl Sonları) dönemleridir.

Bu dönemlerde antropoloji eğitimi, disiplinin teorik ve metodolojik evrimiyle birlikte şekillense de en çok 20. yüz yılın alana katkı sağladığı görülür. Politik nedenlerle dahi olsa başka kültürler, başka insan toplulukları, gelenekleri, yaşayış biçimleri, dünya görüşleri incelendiğinde akıllara gelen sorulardan bir tanesi kuşkusuz ki uyum ve entegre için nasıl bir yol çizilmesi gerektiği olmuştur. Ötekini anlamak ve kendini anlatmak için nasıl bir eğitim olması gerektiği gündeme gelmiştir. İnsan gruplarının farklı öğrenme pratikleri ve sosyal etkileşim ve iletişim şekilleri incelenerek, uygun eğitim politikaları aranmıştır. İnsan temelli bu yaklaşımlar ötekini anlamak için öncelikle kendini de anlamak gerektiği sonucuna götürmüştür. Antropolog Ralph Linton “Man, know thyself” yani “Önce kendini anlamak gereklidir.” sözüyle, kültürel antropoloji alanında önemli bir figür olarak, kültürler arası anlamaya ve araştırmaya başlamadan önce kendi kültürünü anlamının önemini vurgulamak istemiştir (Linton, 2013). Açık bir şekilde anlaşılacağı üzere bireylerin kendi kültürleri hakkındaki ekin bilgilerinin, öteki kültürleri daha etkili bir

şekilde anlamalarına yardımcı olacağı savunulmuştur. Böylelikle önce kendini ve bulunduğu çevreyi iyi analiz etmek gerektiğini; sonra da karşıdakini ve onun çevresini, şartlarını ve kültürünü anlamının yolunun hem eylem hem de durum olarak eğitimden geçtiği gerçeğini bu etkileşim döngüsünün merkezine koymak gereklidir.

Başlangıç Dönemi (19. Yüzyıl); Antropoloji, önceleri genellikle misyonerlik ve sömürgecilikle ilişkilendirilen etnografik çalışmalarla gündeme gelmiştir. Bu dönemde antropoloji eğitimi genellikle kâşifler, misyonerler ve doğa bilimciler tarafından verilmiştir.

Evrimsel Dönem (19-20. Yüzyıl Başları); Antropolojinin evrimsel bir perspektife dayanarak insan kültürlerinin evrimini anlamaya çalıştığı dönem olarak değerlendirilebilir. Eğitim, genellikle bu evrimsel bakış açısını benimseyen teorisyenlerin eserlerini temel almıştır.

Yapısalcılık ve Fonksiyonalizm Dönemi (20. Yüzyıl); bu dönemde antropolojik eğitim, Radcliffe-Brown, Malinowski gibi isimlerin çalışmalarına dayanarak toplumların yapısal ve fonksiyonel analizine odaklanmaya başlamıştır.

Kültürel Çeşitlilik Dönemi (20. Yüzyıl Ortaları); Kültürel antropolojide, kültürler arası çeşitlilik ve semantik üzerinde duruldu. Etnografi ve katılımcı, gözlem gibi yöntemsel yaklaşımlar ön plana çıkarak günümüz çok kültürlü eğitim yaklaşımlarına ön ayak olundu.

Eleştirel ve Postmodern Yaklaşımlar (20. Yüzyıl Sonları); Eğitimde, eleştirel pedagoji, feminist teoriler ve postmodernizm gibi yaklaşımların etkisi çoğaldı. Antropologlar, öznel bakış açılarına ve güç ilişkilerine daha fazla önem vermiştir.

2.4. Antropoloji ve Eğitim İlişkisi

İnsanı anlama ve anlamlandırma çabasında kantçı düşüncede eğitim toplum için düzen getirici, ontolojik kavrayışta ele alınmışsa da diğer bir açıdan da yasa koyucu merci olarak insan bir yandan kendi türünün en büyük özelliği eğitilebilir olan ve eğitebilen sıfatlarıyla; öte yandan da bilgiyi üreten ve tüketen olarak karşımıza çıkar. Tüm bu üretim ve tüketim safhalarında insan kültür ediminin eyleyenidir. Öğretmen, öğrenen ve öğrenemeyen de insan mefhumunun değişkenlerindedir. Eğitimde yeni arayışlar ve müfredat değişiklikleri tartışmalarının temelinde önceki paradigmada belirlenen eğitim felsefesinin antropolojik ihtiyaçları karşılayamaması yatmaktadır. Amaç iyi insan yetiştirmek mi yoksa sadece iyi vatandaş yetiştirmek midir?

Eğitim tartışmaları; pozitif bilimlerin paradigmaya olan etkilerinden biri olarak deneysel bilgiye olan ilginin artışıyla insanın nasıl öğrendiği sorusunu 1800'lerde gündeme getirdi. Pavlov'un ünlü köpek deneyi, Skinner'in fare deneyi gibi çalışmalar ve niceleri genellemeler için önemli bilgiler veren alanın önemli uygulamaları olsa da ne insanı ne de insanın nasıl öğrendiğini anlatmaya ve anlamlandırmaya yetmemiştir. Çünkü önce insanı anlamak ve eğitimdeki kültürel boyutlarının farkında olmak gereklidir. Kültürel sembolik formlarda insanın karşısına çıkan eylemler bütünü olarak eğitimi değerlendirmek onu tarihsellikte ve bir bütün olarak okumayı zorunlu kılar. Cassierer'de animal sembolikum (Avcı, 2019) olan insan kültürle var olup, eşyaya anlam verendir. Kant'ın teorik antropolojide tanıladığı insan ile pratikte ortaya koyduğu insan kişiliği ve tanımı esasen apayrı olamaz. Nitekim; insan davranışlarının nedeni modern anlayışta eğitimin tam olarak tanımıdır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği onun sadece iki ayak üzerinde durabilen ve ellerini kullanabilen tekniği olan bir canlı olması değildir. Aynı zamanda eğitilebilmesi, aklını kullanabilmesi, tarihe ve kültüre sahip olmasıdır. Kültürünün olması, devlet kurabilmesi, üretebilmesi ve geçmiş ile gelecek arasında bağ kurabilmesi eğitim temellidir. Eğitim içeriğine, yöntemine karar veren insan ortaya çıkardığı yeni insan tipinin de sorumlusu olması nedeniyle insana görelilik eğitim temel sorunu olmalıdır. Kant düşüncesindeki insanın ancak eğitim yoluyla insan olabilme durumu tek başına yeterli değildir. Çünkü devamında belirtilmesi gereken düşünce burada; insanın edindikleri sadece eğitimin ona verdiği kadar olarak devam eder. Buradaki sınırlılık eğitilmişlerin ettiklerinin insan olarak tanınmasıdır ve insan tanımı için yeterli olmasa da eğitimin değeri bakımından önemlidir. İnsan toplumun ondan istedikleri ile topluma uyum sağlaması amacıyla eğitim aldığı mı insan olarak değerlendirilir; yoksa türünün gerekliliği olarak mı eğitim insan olmaya giden yolda ön koşul bir araçtır? Eğitimin mahiyeti teorik antropolojiden ziyade pratik antropolojide tezahür eder. Daha iyi anlamak için insanı diğer türlerden ayıran yegâne özellikleri üzerine atılan çeşitli görüşlere değinecek olursak;

Condillac'a göre antropoloji, bilinci ve insan doğasını anlamak için duyuusal deneyimlerin rolü üzerinde odaklanan bir disiplindir. Onun "duyuların öncülü" doktrini, insanın bilinç kazanımının duyular aracılığıyla geldiğini savunurken, hayvan ve insan arasında derece farkı olduğunu iddia eder (Condillac, 2001). Öte yandan Max Scheler'e göre insan, kozmosta kendine özgü bir yer ve öneme sahiptir. Scheler, insanın diğer varlıklardan farklı olarak değer yaratma yeteneğine vurgu yaparken;

insanın değerler dünyasını algılama, oluşturma ve bu değerlere anlam katma kapasitesine sahip olarak kozmos içinde kendine özgü bir rol oynadığını söyler ve ona göre aklını kullanabilen bir varlık olarak gördüğü insanın değer yaratma gücü, onu diğer varlıklardan ayrı kılan temel özelliklerden biridir (Scheler and Mengüşoğlu 1988). Arnold Gehlen ise, insanın biyolojik temelleri, kültürel evrimi ve toplumsal yapısı üzerine odaklanan bir disiplin olarak gördüğü felsefi antropolojide, insanın doğasını anlamak için biyoloji, kültür ve toplum arasındaki etkileşimlerin anlaşılması gerektiğini düşünür (Gehlen, 1970). Gehlen, insanın biyolojik olarak donatılmış, ancak aynı zamanda kültürel ve toplumsal açıdan da şekillenen bir varlık olduğunu vurgular. Burada özellikle insanı kültürel ve toplumsal duyu değerleriyle ele alan biyolojik çalışmalarıyla öne çıkan Jakob von Uexküll' ü görürüz. Uexküll'un felsefi antropolojisi, biyosemiyotik temellere dayanan teorik bir çerçeve içerir. Bu yaklaşım, bireylerin öznel dünyalarını, kültürel etkileşimlerle ve çevresel faktörlerle birleştirerek insan deneyimlerini anlamayı amaçlayan “umwelt” kavramını ortaya atar. Umwelt çevre anlamına gelse de dünya veya ortam gibi farklı anlam alanları açarak insan tanımını bu kavram etrafında inceler. Uexküll'ün "umwelt" kavramı, her bir organizmanın kendine özgü bir algısal dünyaya sahip olduğunu ve çevresini bu öznel perspektiften deneyimlediğini belirtir. Umwelt, organizmanın ihtiyaçları, yetenekleri ve biyolojik yapısı tarafından belirlenen bir deneyim dünyası olarak düşünülür. Buradan hareketle insan çevresi ile vardır ve davranışlarıyla anlam kazanır. Modern anlamda davranış değişiklikleri kasıtlı ya da kasıtsız öğrenilmiş veya edinilmiş durumlar içerir. Sonuç olarak denebilir ki, insan eğitime muhtaç bir canlıdır ve varlığının geleceği de eğitime bağlıdır. Özellikle umwelt kavramı antropolojik bağlamda öznel perspektif ve deneyimlerden hareketle sunduğu dünyada birçok umweltsi içinde barındıran insana özgü eğitimin gerekliliğini de belirginleştirir. Uexküll'ün Teorik Biyoloji kitabının girişinde Kant'a yakın düşüncesindeki insanın transandantal yapısını çevre dediği umweltslere benzetirken; vücudumuzu ve duyu organlarımızı, merkezi sinir sistemimizi göz önünde bulundurarak diğer öznelerin nesnelere ilişkisini geist dediği tinsel ve seele dediği ruhsal zihindeki organizasyonu ile işlenirken incelenmesi gerektiği üzerinde durur (Uexküll, 1926). Burada bahsi geçen çevrenin zihindeki işleyişi öğrenme ve eğitimden başkası değildir. İnsanın sosyal çevrede edindiği gözlem ve bunu zihinde organize etme halini anlamak antropolojik eğitimin işleyişini kavramakla mümkündür. Kant'ın aşkın insan tipi eğitim yolu ile akıl ve ruh bütünlüğünü sağlayan karakter sahibi olan bireydir. Özellikle anlamlı öğrenmeler insana has bir özelliktir. İnsan; dahil olduğu memeli hayvanların içine girdiği biyolojik gruptaki gibi

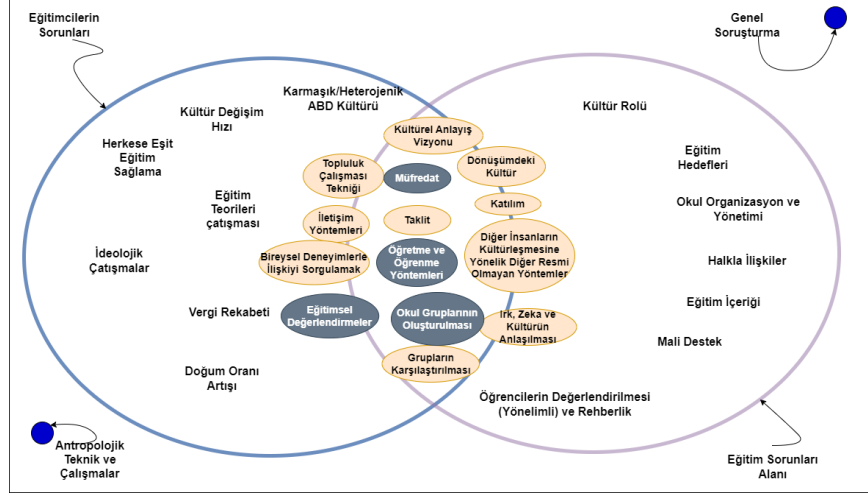
öğrenme yeteneğini alışkanlıktan değil, kullandığı akıldan alır. Ama akıl tek başına yeterli değildir. Ruh da akıl ile bir bütünlük içinde olmalıdır ki, karar verme mekanizmasını kullanabilen insan diğer varlıklardan sıyrılarak öne çıkabilsin. Kant düşüncesindeki gibi ancak ahlak ile akıl bir bütünlük içinde çalışır ise evrensel insan tipi ortaya çıkabilir. Bunun ise tek yolu eğitimidir. Ancak eğitimin nasıl olması gerektiği ve insana göre hangi eğitimin uygun olduğuna karar veren yine insandır.

2.5. Antropolojik Eğitim Çalışmaları

Antropolojik eğitim çalışmalarında öne çıkan bir isim olan Elizabeth M. Eddy'ye göre, eğitim antropolojisi ilgi grubunun (birçoklarından biri) tarihsel kökleri, “antropolojinin bir bilim olarak ortaya çıktığı” on dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar izlenebilmektedir (Eddy, 1985). Eddy, Barnes, Chamberlain, Fletcher, Stevenson ve Vanderwalker, antropolojinin pedagojiye, okul müfredatına ve anlayışa katkıda bulunabileceğini fark eden ilk kişilerdi (Américo and Carniel, 2022). Çocukluk kültürünün Eddy, 1920'lerde sosyal ve kültürel antropolojinin büyüme ve gelişmesinden çağdaş eğitim antropolojisinin sorumlu olduğunu göz önünde bulundurarak analize 1925-1954 yıllarını temel alarak başladığını savunur. Onun önerisi olan biçimlendirici yıllar, antropolojinin profesyonelleşmesini ifade eder. Antropoloji ile eğitim antropolojisinin özel bir alan olarak gelişmesi ise daha sonra olmuştur. Eddy, antropolojinin on dokuzuncu yüzyıldan kopmasından önce kariyerlerine yalnızca Malinowski ve Boas'ın tek yönlü bir evrimcilik ve kültür tarihinde yayılmanın rolünü önemli ölçüde vurgulayan teorileriyle başladıklarını belirtir (Eddy, 1985).

James Quillen'e göre, eğitimin kültürel bir süreç olduğu varsayımına dayanarak antropologlar, biyologlar, sosyologlar, psikologlar, tarihçiler ve filozoflar tarafından daha önce yürütülen çabalara katkıda bulunarak okulun uygun rolü hakkındaki çatışmayı çözebilirler (Eddy, 1985). Quillen disiplinin sunduğu kavramsal bilgi ve araçları dikkate alırken, eğitimcilerin karşılaştığı sorunların, antropologların ve eğitimcilerin çıkarlarının birleştiği alanların ötesine geçtiğini kabul eder. Şekil 1'de, James Quillen'in eğitimcilerin karşılaştığı sorunları ve eğitim sorunlarının odaklandığı alanları görsel olarak tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Ona göre; Antropoloji ve Eğitim Şekil 1 gibi giriftir (Quiellen, 1955).

Şekil 1: Antropolojik Çalışmalar ve Eğitim İlişkisi

Kaynak: James Quillen, Antropoloji ve Eğitime Giriş, Eğitim ve Antropoloji, Palo Alto: Stanford Üniversitesi, 1955, s. 1-4.

Antropolojik teknikler ve çalışmalarını küme olarak ele alan bu şekle göre eğitimci problemleri, antropolojik teknikler ve çalışmalar, genel kanılar ve eğitimin kendi problemleri iç içe geçmiştir ve kesiştikleri yerde karşılaşılan genel problemler şunlardır: kültürel bakış açısı, toplumsal çalışma teknikleri, uyum, aktarım kültürü, iletişim yöntemleri, bireysel deneyimlerle ilgili ilişki sorgusu, eğitim değerlendirmesi, okul gruplarının şekilleri, diğer insanların kültürleşmede kullandıkları informal yöntemler, eğitim-öğretim yöntemleri, müfredat, katılım, grup karşılaştırmaları gibi dinamiklerdir. Görüldüğü üzere çevresel faktörlerin ve ailenin birey üzerindeki etkileri kadar okulun etkileri de büyüktür. Quillen okul kurumunu gayri resmi olan eğitimin diğer paydaşları ile gizli bir rekabet halinde görürken; okul programı ve müfredat seçiminin doğrudan kültür organizasına yapıcı ya da yıkıcı etkileri olabileceğini şemalandırdığı görülür. Ortak kümede dikkat çekici olan kültür ve okul kavramlarıdır. Okul müfredatının yönlendirici, kapsayıcı ve şekillendirici özelliği okulu; insan gelişiminde, bilginin üretilmesinde, sosyal inşanın amaç ve hedeflerinin belirlenmesinde, kültürün gelecek nesillere aktarımında, tarihin dahi yazımında ve geleceğin imarında, istedik toplumun yaratımında başrol oynar. Kültürün uygulama alanlarından biri olan okul antropolojik uygunluğa göre tasarlanan sosyal hayata hazırlama gibi bir ödevi bulunan rehberlik merkezleridir, en azından öyle olmalıdır. Özgür bir toplumda baskıcı bir argüman olmadan bireyler öncelikle insan olmanın bilinci ile sonra vatandaş olmanın gerekliliği ile yetiştirilmelidir.

Antropolojik çeşitlilik göz önünde bulundurularak uygun müfredatlar hazırlanmalı ve en önemlisi insanın ve çağın ihtiyaçlarına göre güncellenmelidir. Örneğin; Theodore Brameld'in 1944'te eğitimde post-progresif bir felsefeci olarak yürüttüğü Floodwood Projesi okulların yeniden sosyal inşası için bir araç olarak antropoloji ve sosyal bilimlerin içgörülerinden yola çıkarak kültürel çeşitliliği savunan, sosyal adaleti sağlamayı amaçlayan ve insan gelişiminin devamını amaçlayan bütünleştirici bir dünya anlayışına dayanmaktaydı (Brameld, 1971). Proje öğrencilere çokkültürlü öğrenme ortamlarının farklılıkların kabulü, ön yargıların engellenmesi, ötekini anlamaya yardımcı olmayı, eleştirel düşünme becerisini, kültürel çeşitlilikle başa çıkabilmeyi, toplumsal eşitlik ve adalet gibi demokratik duyguları ve iyi bir toplum gelişimi için gerekli olan vatandaşlık bilincini aşlamayı amaçlamaktaydı. Öğretmen ve öğrenci rollerini etnografik açıdan belirlemeye çalışan antropoloji çalışmaları eğitim ve kültür arasındaki bütünlükçü bağdan güç almaktadır. Brameld'in 1957'de ortaya koyduğu "kültürolojik perspektif" kavramına göre; eğitim kültürün ve toplumun kültürel değer normlarının bir yansıması ve perspektifidir (Gönülal, 2023). Daha iyi bir yaşam inşa etmede eğitimin dönüştürücü gücü antropolojik eğitimin deneyimsel öğrenme teşviki ve disiplinlerarası öğrenme ortamlarında ortaya çıkmaktadır. Eski eğitim yaklaşımlarının ötesine geçerek bütünleştirici ve kapsayıcı eğitim ideallerinin gelişimine antropolojik eğitim ile ulaşmanın mümkün olduğu görülmektedir.

3. TARTIŞMA

3.1. Okul Antropolojisi ve Eğitim

Okulun tarihçesine bakıldığında eğitim kadar eski olmasa da kurumsal kimliğine 17. Yüzyılda kavuştuğu söylenebilir. Philippe Aries *Lenfant et la vie Familale Sous Regime'de* çıraklık eğitiminin yerini okulların aldığı ifade eder. Okulun yerleşik hayata geçmesi ile politika ile devlet politikasının hegemonyasına girmesi aynı tarihe rastlar (Aries, 2014). Emile Durkheim'in "okul minyatür toplumdur" (Durkheim, 1956) dediği analogide sözünü ettiği eğitimin tanımını yaptığı yönlendirici ve biçimlendirici söylemin kendisidir. Çünkü; eğitim ona göre ve modern eğitim anlayışına göre yetişmiş kuşakların gelecek kuşaklara kendi kültür ve deneyimlerini aktarmasıdır. İnsan yetiştirmenin nasıl olacağına dair hazırlanan eğitim müfredatları toplumda statü kazandırma amacıyla ve meslek edindirme maksadıyla düzenlenmektedir. Öyle ki; felsefi antropolojiye göre okul, kişinin bilinçli olarak kendini eğittiği yerdir (Doğru, 2022). Okul eğitim ile bağdaştırıcı gözükse de öğrenmeyi öğrenme için insana verilen rehberlik hizmeti olmalıdır. Yalnızca uzmanlaşma

maksadıyla açılan okullardan ziyade insan yetiştirme temelli olan eğitim faaliyetleri her alanda olmalıdır. Takiyettin Mengüşoğlu'nun dediği gibi insan yetiştirme dışında eleman yetiştirmeye odaklanana eğitim antropolojik temelli olmaktan kaymaktadır (Mengüşoğlu, 1988). Paradigmalara göre ortaya konan insan tipleri üzerinden yapılan eğitimin ve hazır edilen müfredatların felsefelerinin yerine ideolojiler hüküm etmektedir. Örneğin; sanayi toplumunda mesleki ve teknik uzmanlaşma daha değerli iken; antik çağ eğitiminde retorik ve felsefe, orta çağda teoloji ve hukuk ilminin üstünlüğü söz konusu idi. Okul kurumu oluşturulmadan önce sadece soylu ya da zengin grubun eğitim aldığı halkın ise çiftçi ve savaşçı olarak sınıflandırıldığı dönemlerde eğitimde fırsat eşitliği yoktu. Diğer taraftan ise okul kurumlaşmadan önce eğitimin daha özgür bir toplumda olduğu eleştiriler arasındadır. Bu eleştirilerin en büyük nedenlerinden biri eğitimin devlet eliyle dayatma olduğu ve hegomonik ideolojinin normalleştirme aygıt işlevi görmesindedir. Kültür aktarıcısı olan eğitim; öğretim ile sınırlandırılmamalı, bilakis hayata dair ve hayatın içinden yol gösterici nitelikler taşımalı ve çok yönlü öğretmenler eğitimde eşlik etmelidir. Aynı zamanda okulda eğitimin sağladığı yararlar da hor görülmemeli; ki bu devletlerin içten çürümesine yol açabilir. İnsan olmanın gerekliliği olan öğrenmelerin nesle devredilmesi tüm alışkanlık, gelenek ve kültürü kapsar. Neyin nasıl öğretilmesi gerektiği toplumların etnik yapılarına göre değişkenlik gösterebilir. Burada toplumun sosyal düşüncesi davranışı etkiler. Her davranış değişikliği bir öğrenme ise neyi nasıl hangi yöntemle öğreteceğimizi de antropolojik davranış alışkanlıkları belirler. Aynı zamanda teknik bakımından da öğretilen bilgiler de yine antropolojik temelde bölge ile de örtüşebilmelidir. Bir taraftan öğrenmeniz istenen teknik bilgi yığınları yer alırken, diğer tarafta bu teknik bilginin anlam kazanabileceği bir uygulama alanı yok ise anlamlı öğrenmeler gerçekleşemez (Şahin ve Şahin, 2023).

Okulun etnik yapısı, bulunduğu bölgenin ihtiyaçları, toplumun tarihselliği, dijital dünyanın getirileri ve değiştirdikleri, uyum sorunları, bilimde hâkim paradigma, evrenselde yaygın dünya görüşü, çağın insan tipolojisi gibi birçok unsur eğitim felsefe ve müfredatlarını belirler. Çok kültürlü eğitim, feminist pedagoji, querr pedagoji gibi temel çıkış noktaları güncel düşünce ürünü olan birçok yeni akım eleştirel pedagojik hareketler kapsamındadır. Evreni daha iyi anlayabilmek için çok farklı gözlerle bakmak imkânsız görünse de görebilen gözleri dinlemek sorunları çözmede fayda sağlayacaktır. Virginia Woolf 'un dediği "hepimiz aynı dünyaya bakar ama onu farklı gözlerle görürüz" (Woolf, 2013); bağlamında söylenen antropolojik bakış eğitimin bütünleşikçi düsturu olarak insanların içinde yaşadıkları toplumların farklı etnografik

bakışlarına daha çok önem verilmesi gerektiği anlaşılır. Sürekli değişen evrende uyum sağlayabilenin başarılı olduğu tezi tamamen değilse bile büyük ölçüde doğrudur. Tarihsel olan insanı diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği aklını kullanması ya da ellerini kullanabilmesi değildir sadece, onun sosyal ve bireysel olarak geleceğinin ve geçmişinin olması onun bağ kurmasını sağlayan devlet gibi sistemler kurabilen akli ve vicdani olan ruh-beden dualityesini birlikte tek bir yapıda barındırabilen özgür mü tartışılan ama iradesi olan ve değişimin de nedeni olmasıdır.

3.2. Antropolojik Eğitimin Uygulanışı

İnsanlara göre eğitim, bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve pratik ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Öğrenmeyi teşvik eden, merakı ve eleştirel düşünmeyi destekleyen bir ortam yaratılmalıdır. Çeşitli öğrenme stillerini ve hızlarını anlayarak bireylere farklı öğretim yöntemleri sunulmalıdır. Ayrıca etik ve toplumsal değerleri ön plana çıkararak öğrencilere empati, iş birliği ve sorumluluk gibi beceriler kazandırılmalıdır. Eğitim, öğrencilerin kişisel gelişimini desteklemeli ve onları hayatları boyunca öğrenmeye teşvik etmelidir. Öğrenmeyi öğretmek kişisel gelişimlerine rehberlik edilmeli, kişinin kendini gerçekleştirmesine destek olunmalıdır. Çok kültürlü eğitim ortamları sunulmalı ve kişi yeteneklerine göre eğitim almalıdır. Her öğrenci üniversite okuması için zorlanmamalı ve toplumsal önyargının önüne geçilmelidir. Bunun için müfredatlar güncellenmeli ve yeni gelişmeler takip edilmelidir. Zorunlu öğretim temel kademe olmalı ve eğitim hayatı boyunca kişiselleştirilmiş ihtiyaçlara göre verilmeye devam edilmelidir. Mesleki gelişim yanı sıra aile içi diyalog artırıcı, akıl ve ruh sağlığı birlikte olan ahlaklı bir nesil bilinci kazandırılmalıdır. İnsan ihtiyaçları göz önünde bulundurularak zamana, bölgeye, yaş gruplarına uygun evrensel bilgiyle eğitim sunulmalıdır. Yeterli olma hali öncelikle doğru düşünme ve karar verebilme ile doğru orantılı olarak her insanın eğitim hakkında korunmalıdır.

İnsana verilen değer ve anlam antik çağdan günümüze değin çok çeşitli düşüncelerde ortaya atılmıştır. Protogaras'ta her şeyin ölçüsü olan insan; Descartes'ta üst insan amacına, Nesimi'de ise en el Hak'a dönüşmüştür. Dini, felsefi ve biyolojik anlamları olan insan her şeyi ile bir bütündür. İnsan tanımı genel olarak üç temel boyutta incelenir: biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel. Bu üç boyut bütünlük bir şekilde çalışır ve insanları tam olarak anlamak için bu farklı bakış açılarını birleştirmek önemlidir. Eğitimde de işe her şeyden önce insanı anlamakla başlamak gereklidir.

4. SONUÇ

Ötekini ve kendini anlamak üzerine kurulu olan antropolojinin temel felsefesi topluma uyum sağlamak için girifilen çabanın eğitimden geçtiğini göstermektedir. Her insan kendi içinde bir dünya taşır. Kişî kendini eğitmeyi öğrenmek için de eğitime muhtaçtır. Tek başına varabileceği, muhakeme edip kavrayabileceği bilginin sınırları eğitimi sunan diğer insanlar tarafından genişletilir. İnsan olmanın yalnızca eğitim yolundan geçmesinin sebebi eğitimin insana verdiği oluşma fırsatıdır aslında. İnsan ortak yönleri de olan diğer varlıkların aksine daha çok bahşedilmiş içgüdüsel bir kabiliyetle değil bilakis aklını kullanarak çevreye uyum sağlayabilen bir varlık olması ile eğitime muhtaçtır. İnsanlar ortaya koydukları kültürler kadar çeşitli öğrenme evrenlerine sahiptirler. Bu sebeptendir ki; eğitim içerikleri değişen, gelişen çoklu dünyalara göre düzenlenmelidir. Unutulmaması gereken bir diğer ayrıntı şu ki; Kant'ın aydınlanmada üzerinde durduğu "mündigkeit" yani ergin olma hali eğitimden apayrı olmamakla birlikte kendini eğitebilme, doğruyu ve yanlış ayırt edebilme durumuna gelebilmektir. Eğitimdeki aksaklıklar ya da hatalar yine eğitimle düzeltilebilir. İnsana insan olma bilinci eğitim yoluyla kazandırılabilir. Hayat boyu öğrenmeyi teşvik eden Kant hem doğa bilimlerinin hem de beşerî bilimlerin eğitimde önemli olduğunu savunur ki bu da modern eğitimde, STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) eğitimi ile birlikte beşerî bilimler, sanat ve sosyal bilimlere de eşit derecede önem verilmesi gerektiği anlamına gelir. Bu denge, öğrencilere hem teknik bilgi hem de insani değerler kazandırmayı amaçlar. Ahlakî ve vicdani değer taşımayan hiçbir eğitim öğretim faaliyeti yararlı değildir. İnsan olma bilincinin merkeze alındığı bir modern eğitim öğrencilerin bütünsel gelişimini hedeflerken, onların bireysel ihtiyaçlarını ve potansiyellerini de göz önünde bulundurmalıdır.

KAYNAKÇA

- Américo, B. L., & Carniel, F. (2022). *Anthropology of education: mapping the origins of a research field*. Educação e Pesquisa, 48.
- Ariès, P. (2014). *Enfant et la vie familiale sous l'Ancien régime (L')*. Média Diffusion.
- Avcı, M. (2019). *Ernst Cassirer'de Kültür Felsefesinin Temellendirilmesi*. Eğitim Yayınevi.
- Brameld, T. (1971). *Kültürel Açıdan Eğitim Felsefeleri*. Harvard Eğitim İncelemesi, 41(1), 1-24.

- De Condillac, E. B. (2001). *Condillac: Essay on the origin of human knowledge*. Cambridge University Press.
- Doğru, S. G. (2022). Felsefi Antropoloji Açısından 2023 Eğitim Vizyon Belgesinin Deđerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 1-29.
- Durkheim, E. (1956). *Education and Sociology*.
- Eddy, E. M. (1985). Eğitim antropolojisinde teori, araştırma ve uygulama. *Antropoloji ve Eğitim Üç Aylık Bülteni*, 16 (2), 83-104.
- Gehlen, A. (1970). İnsan üzerine sekiz konferans. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*.
- Gönülal, D. H. Y. (2023). Theodore Brameld'ın Antropolojik Eğitim Anlayışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(1), 131-140.
- Harris, M. (2001). *Antropolojik teorinin yükselişi: Kültür teorilerinin tarihi*. Alta Mira.
- Kant, I. (1803). *Über pädagogik*. Müller.
- Kant, I. (2006). *Kant: anthropology from a pragmatic point of view*. Cambridge University Press.
- Kant, I. (2007). Eğitim Üzerine (Çev. Ahmet Aydođan). *Say Yayınları, İstanbul*.
- Kant, I. (2015). *Pratik aklın eleştirisi*.
- Kant, I. (2020). Groundwork of the Metaphysic of Morals. In *Immanuel Kant* (pp. 17-98). Routledge.
- Linton, R. (Ed.). (2013). *Kültürel Geçmiş Kişilik ILS 84*. Routledge.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan felsefesi* (Vol. 81). Remzi Kitabevi.
- Quillen, J. *Antropoloji ve eğitime giriş. Eğitim ve antropoloji*. Palo Alto: Stanford Üniversitesi, 1955. s. 1-
- Santos, R. D. (2007). *Moralität und Erziehung bei Immanuel Kant*. Kassel: Kassel University Press GmbH.
- Scheler, M., & Mengüşoğlu, T. (1998). *İnsanın Kosmos' taki yeri*. Yaprak.

- Şahin, M., & Şahin, T. (2023). Sömürge Sonrası Afrika ve Eğitim. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(45), 236-255.
- Uexküll, J. V. (1926). *Theoretical Biology*. London: K. Paul, Trench, Trubner & co. ltd, 535.
- Woolf, V. (2013). *Üç Gine*. İletişim Yayınları.
- Zirfas, J. (2007). *Immanuel Kant: Zum pädagogischen Orientierungswissen einer Pragmatischen Anthropologie*. In *Pädagogische Anthropologie–Mechanismus einer Praxis* (pp. 33-44).